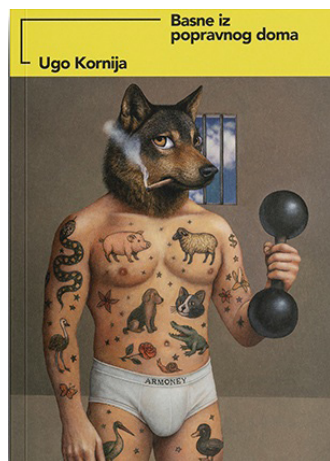

Aleksandar Kostić

SKAREDNE BASNE

(Ugo Kornija: *Basne iz popravnog doma*, prevela s italijanskog Mirjana Ognjanović, Plato/Makart, Beograd, 2025)

Svet skarednih basni italijanskog pisca Uga Kornije, objedinjenih u zbirci duhovitog naslova (i jednako duhovitog dizajna korica u gorenavedenom srpskom izdanju), svojevrsna je galerija životinjskih likova premeštenih iz ambijenta popularnih priča za decu u stvarnost savremenog društva i njegovih običaja. Vukovi, ovce, nojevi, pčele, mravi, aligatori, rode, lisice, slonovi izigravaju, da damo nekoliko primera, baštenske kipove za svog gazdu, rade u prodavnici obuće i uslužuju mušteriju koja isprobava pedeset pari cipela (pogađate, reč je o stonogi), padaju u čamotinju zbog jednoličnog posla, odlučuju da žive životom drugih vrsta i trte se, kada ne mogu u ševaru, u kupatilu. Obitavaju u savani, pustinji, šumi, kao i u kućicama opremljenim nameštajem i dostignućima no-

vih tehnologija, i vode život po ljudskim standardima i navikama: imaju upravne odbore, zdravstveno osiguranje, biroe za nezaposlene, odlaze u bar na špric, diskutuju o štetnosti pušenja i zračenja sa mobilnog telefona, služe se internetom, gledaju porno-filmove i puštaju deci crtaće Pčelica Maja i Pepe Prase.

Postupak izmeštanja, naglašen već u naslovu zbirke, autoru omogućava da ocrta likove u humornom, karikaturnom maniru, sračunatom na satirične efekte. U najvećem broju slučajeva reč je o otklonu, neki put nametnutom, neki put dobrovoljnom, od života vrste i odgovarajućih, identitetskih oznaka. Vila Pčelka živi u industrijskom predgrađu i, u nedostatku cvetova iz kojih bi proizvela nektar, pokušava da ovlada umećem oprašivanja ljudi; rodi je dojadilo da donosi mladunčad drugih vrsta na svet, pa ih onako umotane u vreću ispušta pre vremena i ubija; junak po imenu Leptirić vodi, u stilu priče o dr Džekilu i mister Hajdu, dvostruki život: danju kao uzoran građanin pritiče u pomoć susedima i deli im lekarske savete, a noću se pretvara u moljca koji gricka halucinogene liske, opija se prevrelim nektarom sa trulog cveća, pa siluje pčele i proždire larve; vuk u nedostatku bolje ponude na tržištu rada mora za sto dvadeset evra da obavlja žablji posao, pa osam sati dnevno krekeće i guta insekte. Ne zaboravimo da pomenemo tri teksta u kojima nema vila i životinja, ali ima, kao u prethodno navedenim pričama, postupaka izokretanja i travestije. Jedan govori o nastavniku Snoviću koji ocenjuje spavanje na času (ovo deluje kao skeč Monti Pajtona), drugi o svađi pamučnih, vunениh, sintetičkih, tj. mešovitih tkanina na temu (ne)čistote sastava, koja se, srećno, završava pozivom na orgije. U trećem, protagonista je Repamir, koji zajedno sa drugarima Lukomi-

rom, Belolukivojem, Paradajzivojem i Krastavkom igra tablič u gajbi u kojoj se našao kao žrtva poljoprivredno-prehrambenog džihada.

Druga vrsta izmeštanja, koja se direktno oslanja na prvopomenutu i dopunjuje je, obeležena je metapripovedačkim zahvatima i eksplicitnom intertekstualnošću. Korniji-ni likovi koji vode poreklo iz poznatih bajki za decu (pomenuti Repamir, da podsetimo, dolazi iz bajke o Zvončiću) neretko su svesni uloge koju su njihovi „dvojnici”, ili pak oni sami, imali u originalnom pripovedačkom prostoru, kao i drugačijih, izmenjenih okolnosti u novom ambijentu. Humoristički efekti aktuelne priče u kojoj učestvuju na taj način se umnožavaju. Mače koje put nanese na staricu koja se, zahvaljujući njegovim uslugama uaturi, podmlađuje, na početku priče želi da kupi čizme i da postane Mačak u čizmama. Pinokio, na nagovor Mačka i Lisca, koji su se obreli u Parizu, napušta svog Đepeta i seli se iz Kolodijeve bajke u noar, jer se u novom žanrovskom ambijentu zarađuje mnogo novca na prostituciji i prodaji droge, i grade se, zahvaljujući vezama sa građevinskom mafijom, spa centri. I, kako mu poručuju drugari, uz to se tuca.

Mnoštvo satiričnih aluzija i kritičkih komentara na račun savremenog sveta i klasičnih priča za decu, prepunih opštih mesta, kako konstatuju protagonisti „Basne o pustinjskoj lisici, vidri i svraki” ne treba brkati sa angažmanom u užem smislu kojeg u ovoj zbirci, jednostavno, nema. Kornijin skaredno-rugalački smeh ostaje sve vreme u orbiti karnevalskog humora. Uzmimo kao primer gorenavedenu selidbu Pinokija, izvedenu u duhu menipske tradicije, i načina na koji se završila njegova avantura: proslavljenog junaka iz Kolodijeve bajke policija, nakon prijave koja je došla iz matične priče, hapsi u Parizu, na stranoj žanrovskoj teritoriji (u noaru), te šalje u zatvor. Očito da izbor kraja priče ne odstupa od stila izmotavanja i urnebesnog humora njenog sadržaja i da nema funkciju pouke kakvu imaju izvorni tekstovi koje Kornija, očito, sve vreme travestira. Ovakav kraj može biti samo drugostepeni izraz, bolje rečeno – parodija poente.

U nekim pričama satirične aluzije na savremeni svet i njegove protivrečnosti gotovo da izostaju u potpunosti. Autor se, prosto, zabavlja prenosom duhovnog, učenog, apstraktnog i filozofskog u niže sfere, obeležene činovima punjenja, pražnjenja, sjedinjavanja, ili, da upotrebimo Bahtinov izraz, drži se poetike grotesknog realizma. Slon i dečak se sklanjaju u prašumu i ispuštaju vetrove koje potom ocenjuju na skali jačine zvuka i smrada; pustinjska lisica i vidra nakon književne analize, odnosno slobodne interpretacije bajke o Crvenkapi (u prvom planu je problem ušiju tj. vukovog sluha), razgovaraju sa svrakom o njenim otvorima za reprodukciju i izlučivanje te na kraju odlaze da jedu guštere.

Autorov parodijski otklon od svake vrste ozbiljnosti prati i odgovarajuća kompozicija i izbor kraja kojim se naglo razrešava napetost. Priče se neretko završavaju u duhu književnosti apsurdna: završnica dolazi iznenada, kao da je reč o čistom hiru kazivača (što je, zapravo, deo autorove strategije da zaobiđe zamku ozbiljnosti i teze). Repamir i drugari se igrali tablič sve dok nisu, kako piše na kraju, potpuno istrulili. Uočljivi su paralelizmi i ponavljanja, formule tipične za bajke i basne: junak na putu sreće različite ličnosti (pomagače, prijatelje) koji mu postavljaju ista pitanja, a on im daje iste odgovore (ili su u pitanju iskazi koji variraju istu temu, tj. ideju). Kornija u prvoj pripovesti pokušava

da monotoniju radnje i sporost pripovedačkog tempa opravda, bolje rečeno – nadomesti, pojavom unutrašnjeg čitaoca, tj. sagovornika naratora. On komentariše predloženi sadržaj priče i podstiče kazivača da je nastavi, odnosno da je ne završi brzo, tera ga da smisli kakav-takav zaplet, pokrene radnju i unese dinamiku u fabulu koja se razvija. U priči o Grabuljku pojavljuju se dve verzije događaja, te naratori, tačnije narator i naratorka, na kraju odlučuju da se prepuste uživanjima koje su dečaku sa šest nogu pružile vile u drugoj verziji pripovetke.

Na sintaksičko-jezičkom planu, uprkos metatekstualnim intervencijama i posezanju za nižim stilskim registrima, koji prave neku vrstu smehovne protivteže nizovima i mikrocelinama koji se, po obrascu tradicionalnih bajki, zamorno ponavljaju, javljaju se određeni šumovi koji neretko iritiraju čitaćevo uho i izbacuju priču iz ritma. U dugačkim rečenicama, sa vezničkim spojevima koji umeju za zaškripe, priča često gubi dah i ne uspeva da održi zadati tempo, a posezanje za psovka i kolokvijalnim izrazima (isto važi i za naglašavanje seksualnog apetita likova) nekada deluje forsirano i postaje samo sebi svrha.¹

I na kraju, nekoliko reči o autoru zbirke i njegovom stvaralaštvu. Ugo Kornija je rođen 1965. u Karpiju. Studije filozofije je završio na Univerzitetu u Bolonji. Radove je objavljivao u časopisima *Il semplice*, *Diario*, *Il Caffè illustrato* i *L'accalappiacani*. Pored *Basni iz popravnog doma* (*Favole da riformatorio*, 2019), objavio je *O sreći do preteranosti* (*Sulla felicità a oltranza*, 1999), *Takoreći ljubav* (*Quasi amore*, 2001), *Vežbe gađenja* (*Le pratiche del disgusto*, 2007), *Autobiografija moga detinjstva* (*Autobiografia della mia infanzia*, 2010), *Profesionalac: školske pustolovine* (*Il professionale. Avventure scolastiche*, 2012), *Životinje: miševi, mačke, psi i moja sestra*, (*Animali (topi gatti cani e mia sorella)*, 2014), *Društven sam preterano: Montenjev život* (*Sono socievole fino all'eccesso. Vita di Montaigne*, 2015), *Rupe* (Buchi, 2016), *Život po abecednom redu* (*La vita in ordine alfabetico*, 2021), *Moj prijatelj Bil Clinton* (*Il mio amico Bill Clinton*, 2025). Intervjuisao je Lijetu Manganeli, ćerku Đorđa Manganelija. Od 2020. sarađuje sa dnevnim listom *Domani*. Živi i radi u Modeni.

¹ S obzirom na to da nije imao na raspolaganju originalni tekst, autor prikaza ne može biti siguran da li neki od navedenih nedostataka i propusta idu na dušu italijanskog pisca ili pak naše prevoditeljke.